Naujoji sodyba

DVISAVAITINIS SMULKIŲJŲ ŪKIO ŠAKŲ LAIKRAŠTIS

TURINYS

Vištų ganykla / Gerai išauginti vištas apsimoka / Kodėl vaismedžiai nedera / Kalnų augalai mūsų soduose / Vaismedžių ligos — šalčių kaltininkės / Mokėkime laistyti daržoves / Bičių šeimų išlyginimo klausimu / Ankstyvas medonešis / Kenksmingi bitėms augalai / Denatūruotas cukrus ar aukštesnė medaus kaina / Darželio primulės / Diena vištidėje / Darbai sodyboje / Mano patyrimai / Kronika.

Nr. 12

1939 m. birželio 15 d.

nės ir kitos vaisių derliui turi milžiniškos reikšmės. Kai kurie sodai noriai lankomi visokių laukinių vabzdžių, kiti mažiau, bet visada bus išmintinga sode laikyti dar ir bičių. Jei bus sode bičių, augintojas, kuris tinkamai bus parinkęs veisles, neturės baimės, kad žiedai gali likti neapdulkinti. Avilius reikia statyti šiaurinėje arba šiaurės rytų sodo pusėje. Kiekvienam sodo ha turėtų būti mažių mažiausia viena stipri bičių šeimyna.

Visai natūralu, kad vaisiniai medžiai žydi daug gausiau, negu jie duoda vaisių. Bet augintojas nepastebi, kad taip pat turėtų būti naturalu, kad vaismedžiai kasmet išaugintų gerus, stiprius vaisinius pumpurus. Jis turėtų apsaugoti nuo per gausaus auginimo silpnų vaisinių pumpurų ir taisyti vaisių vedimą pramečiui ne tik genėjimu ir tręšimu, bet ir žiedų bei mažų vaisių retinimu.

Jeigu jau žiemą matyti, kad vaismedžiai per gausiai žydės, šis žydėjimas galima sumažinti žiemos genėjimu. Ilgos vaisinės šakutės, gausios vaisiniais pumpurais, gali būti sutrumpinamos, šakutės, kurios yra tankiai viena prie kitos, gali būti išretintos. Tokiu būdu likusieji pumpurai pasinaudos ta medžiaga, kuri buvo skirta visiems pumpurams ir duos geresnius vaisius. Per gausiai užmezgus, vistiek dalis vaisių nukrinta ir dėl to tik nukenčia vaismedis ir derlius. Be to, retinimas padeda ne tik duoti pilną derlių, bet ir išvengti derliaus perijodiškumo. Per didelis derlius vienais metais reiškia labai mažą derlių kitais. Medis, augindamas daugybę vaisių, visą maisto ir vandens išteklių jiems atiduoda ir skriaudžia kitų metų vaisinių pumpurų vystymąsi. Išretindami žiedus ar mažus vaisius dalį maisto medžiagų atiduodame pumpurams sudaryti ir juos paruošiame tinkamam kitų metų žydėjimui ir vaisių derliui.

Užmegztų vaisių retinimas dažniausiai praktikuojamas, kai norima pagerinti vaisių dydį ir kokybę. Bet kad šių rezultatų pasiekti, retinimas turi būti atliekamas pakankamai anksti. Daugiausiai medis sunaudoja energijos sėklų mezgimui, dėl to ir vaisių retinimas turi būti atliekamas šiuo metu arba tuoj po to. Jauniems medeliams, kad nesusilpninti jų augimo, taip pat neleidžiama vesti vaisių, nuskabant žiedus, nes dažniausiai ir taip jie vaisių neužaugina — tik peržydi, užmezga ir nukrinta.

Dar vienas būdas padidinti vaisių derlių yra per smarkiai augančių vaismedžių augimo sustabdymas. Tam tikslui plačiausiai vartojamas šaknų pakirtimas ir liemens ar stambiųjų šakų žiedavimas. Šaknys vaismedžiams per visą jų amžių gali būti genimos tik vieną-du kartus. Geriausias šaknų genėjimo laikas yra ruduo, kada lapai pradeda gelsti, prieš pat kritimą. Jauni medžiai iki 5-6 metų gali būti iškasami, blogos šaknys, be šalutinių smulkiųjų šaknelių sutrumpinamos per pusę ir medis vėl tuoj pasodinamas į tą pačią vietą. Senesni medžiai iškasti negalima. Tada kasamas per vieną metrą nuo liemens ar toliau griovys ir stambios šalutinės šaknys patrumpinamos per 60—75 cm nuo pagrindinės šaknies. Senesnių kaip 12 metų medžių šaknys turi būti genimos per du metus — vienais metais vieną pusę, kitais kitą.

Šaknų genėjimą galima atlikti tik su nedaugeliu medžių. Didesniam kiekiui sustabdyti augimą vartojamas žiedavimas. Tai yra paprasta operacija, kai pavasarį, gegužės mėn. išpiaunama siauras žievės žiedas aplink liemenį. Lapų gaminama maisto medžiaga negali nutekėti žemyn ir ji tenka pumpurams, kurie gerai maitinami subręsta ir kitais metais duoda gerą derlių. Žieduoti negalima kaulavaisių, nuo sakų tekėjimo jie gali žūti. Žiedas daromas 3-5 mm pločio arba ištisai aplink visą liemenį, arba du puspžiedžiai iš abiejų liemens pusių, vienas apie 10 cm žemiau kito. Niekad žiedas negali būti per platus, nes tai gali nužudyti medį. Apsaugoti padarytą žaizdą nuo užkrėtimo, reikia ją aptepti sodo tepalu arba puspžiedžius bent uždažyti.

Panaudojus vieną ar kitą čia suminėtų priemonių dažnai pašalinama, iš pažiūros neaiški, nederlingumo priežastis. Sodo savininkas turi vaismedžius ne tik gerai tręšti, genėti, prižiūrėti, bet ir stebėti juos kaip gyvus sutvėrimus, kad galėtų pajusti, kur yra viena ar kita kliūtis ir, pavartojęs tinkamą priemonę, ją laiku pašalintų.

Kalnų augalai mūsų soduose

Prof. K. Regelis

V. D. U. Botanikos Sode jau keleri metai yra kalnų augalų skyrius, į kurį atkreipia dėmesį nemažas lankytojų skaičius. Paskutiniais metais naujas ir didesnis toks skyrius pradėtas senosios tvirtovės pylimuose. Kas tai yra toks kalnų augalų skyrius ir kam jis tarnauja? Vakarų Europoje tokie kalnų augalų skyriai privatinių asmenų soduose vadinami akmenų darželiais, angliškai — Rock Garden, vokiškai — Stein Gärten. Tenai jie yra labai madoje, pvz., Anglijoje, Olandijoje, Vokietijoje daugybė mėgėjų turi savo sode tokį akmenų darželį, kuriame auga daugybė gražiai žydinčių augalų. Tokie darželiai pasižymi dar ir tuo, kad juose nedideliame plote, sakysime 10 kvadratinių metrų, galima išauginti labai didelį gražių augalų skaičių, nes šie kalnų augalai yra nedideli, užima nedaug vietos, bet turi, palyginus su savo ūgiu, daug ir gražių žiedų. Akmenų darželius įrengti gali kiekvienas mėgėjas, nes jų įrengimas yra visiškai nesudėtingas ir auginti juose kalnų augalus yra labai nesunku. Vakarų Europos literatūroje apie tai randame visą eilę didesnių ir mažesnių, net ir visai populiarių vadovėlių. Akmenų darželiui pirmiausia reikia turėti akmenų. Lietuvoje jų galima lengvai gauti, bet tiktai įvairaus didumo granitinių, eratinių akmenų, kokie naudojami gatvėms grįsti. Dėl įvairumo galima

imti ir skaldytų akmenų, pvz., iš Kauno Miesto Savivaldybės akmenų tašymo dirbtuvių. Vakarų Europooje daugiausia vartojami ir net tokiam tikslui parduodami smiltainiai ir klintys, kurie ypač labai tinka akmeniniams namams statyti, kurie apsodinami augalais. Bet Lietuvoje tokių akmenų sunku gauti ir jie nepardavinėjami.

Akmenų darželį geriausiai daryti ten, kur yra nors ir nedidelis šlaitas, bet kur tokio nėra, reikia pačiam mažą kalnelį padaryti ir akmenimis išk1oti. Kalnų augalai mėgsta daug vandens, ypač pavasarį, kada prasideda vegetacijos periodas, bet jie nemėgsta augti drėgnoje ir šlapioje žemėje. Dėl to geriausiai įdėti į kalnelį gružo sluoksnį, sakysime, iš suskaldytų plytų, kad būtų vandens drenažas ir šaknys nebūtų vandenyje. Kai dėl žemės, tai kiekviena augalų rūšis turi savo reikalavimų, taip pat ir vandens atžvilgiu. Vieniems reikia daugiau kalkingos žemės, o kitiems, priešingai, visai kalkių nereikia. Akmenys ir akmenų plyšiuose gyvenantiems augalams patariama duoti žemės mišinį su nedideliu humuso kiekiu, kurio ½—¾ dalys susidaro iš neorganinių medžiagų, pvz., iš smėlio ir akmens gabalėlių ir ¼—½ — iš humusinės velėninės žemės be mėšlo. Reikalui esant, pridedama kiminų samanų arba durpių gabaliukų. Kalnų augalai auga gamtoje plyšiuose ir skylėse tarp uolų ir akmenų, o be akmenų jie išnyksta. Kita augalų grupė yra tokie, kurie reikalauja pusiau humusinės žemės, būtent pusė humusinės velėninės žemės ir kita pusė iš smėlio, akmenų gabalėlių ir durpių. Trečia augalų grupė reikalauja visiškai humusinės žemės, pvz., iš spygliuočių miškų, viržinių žemės, iš lapuotų miškų ir kt., kuriai galima pridėti truputį velėninės, durpių, samanų, smėlio ir pelkių žemės.

Kiekvienam sode galime rasti vietos kalnų augalams.

Kokius augalus sodinti? Rekomenduoju akmenų darželį apsodinti tokiais augalais, kurie ypatingų reikalavimų žemės atžvilgiu nestato ir kurių kultūra, palyginus, yra lengva, pvz., Achillea ageratifolia (kraujažolė), Achillea pseudopectinata, Arabis alpina (vaistutis alpinis), Arabis albida, Arab. Ferdinandi Coburgi, Androsace primuloeides (Vyrskydė), Aubrietia croatica, Aubrietia hybrida, Alyssum alpestre (laibenis), Anemone Halleri (plukė), Campanula carpathica (katilėlis), Cerastium (glužutė) rūšis, pvz., Cerastium alpinum, Cerastium Biebersteinii, Cerastium tomentosum, Cheiranthus alpinus (smalka alpinė), Draba alpina (Ankstyvė alpinė), Draba aizoides, Draba repens, Gypsophyla repens (gulosa), Iberis sempervirens, Iris cristata, Jeffersonia dubia, Leontopodium alpinum (liutpėdė), Lychnis Flos - Jovis (šilkažiedė), Papaver nudicaule (kalninė aguona), Phlox setacea - flioksas, Primula Juliae (raktažolė), Primula acaulis, Saponaria ocymoides (muilošaknis), Saxifraga rūšis uolasklė, pvz., Saxifraga caesia, Saxifraga muscoides, Saxifraga Aizoon, Saxifraga decipiens, Saxifraga hypnoides, Saxifraga rhei superba, Sedum (šilokas) rūšis, pvz., Sedum album. ir kt. Lietuvoje auga taipogi tinkamas Sedum acre (Silokas aitrūsis). Sempervivum rūšis (perkunropė), Silene alpestris, Silene acaulis (raktižiedė).

Sis sąrašas, žinoma, yra nepilnas, bet šių augalų pradžiai pilnai užtenka. Kur galima kalnų augalų gauti? Vakarų Europoje yra visa eilė sodininkystės įstaigų, kurios specialiai augina kalnų augalus. Lietuvoje jų galima gauti V. D. U. Botanikos Sode. Tokius augalus, žinoma, galima ir iš sėklų išauginti, bet tai yra daug sunkiau. Sėklas mėgėjams Botanikos Sodas duoda veltui. Ateityje, pareikalavimui padidėjus, sėklų bus galima išrašyti, sakysim, iš Sodybos sąjungos. Žiemos metu kalnų augalus reikia apdengti eglių šakomis, nes kalnuose jie beveik visi žiemoja po stora sniego danga.

Vaismedžių ligos – šalčių talkininkės

„N. S.“ 11 Nr. p. J. Proškus savo straipsny „Ko galime pasimokyti iš praėjusios žiemos“ pajudino augalų iššalimo klausimą. Norėtųsi prisidėti savo kukliais stebėjimais, kurie, manau, bus įdomūs ir kitiems.

Straipsnio autorius, kalbėdamas apie jaunų vaismedžių iššalimo priežastis, pagrindine mintimi veda kovą dėl neaiškios kilmės ir užsieninių paskiepių platinimo. Neturiu nei mažiausio noro pasisakyti prieš. Bet kiek esu pats pastebėjęs, praeitos žiemos žalingas veikimas nerado skirtumo tarp paskiepių kilmės. Praktiškai imant, mūsų rajone beveik vienodai apšalo ir mūsų vietiniai ir panašaus klimato kitų kraštų paskiepiai.

Pastebėjau, kad nukentėjo ir iš mūsų atspariausių laukinių medžių sėklų išauginti paskiepiai. Greta jų ir kiti.

Todėl būtų netikslu primesti iššalimo priežastį tik importuotų sąskaiton. Medeliai galėjo iššalti ir dėl kitų priežasčių. Jau pats autorius primena, kad nukentėjo prikasti ir pasodinti praeitais metais medeliai. Persodinimo metu pasitaiko labai daug netikslumų. Kartais su didesniu ūpu perdaug nukarpomos šaknys. Po persodinimo, pirmą vegetacijos pavasarį lapai veikia visu intensyvumu, nes antžeminės dalys yra sveikos. Tuo tarpu smarkiai apkarpytos šaknys nepajėgia patiekti tiek maisto medžiagų ir vandens, kiek lapai, išgarina. Asimiliacija turi rimtų nuostolių. Tokie medeliai išsyk nežūva. Gerai, jei sodininkas pastebi, jei ne, tai jie po truputį silpnėja. Mat silpnai vegetuodamas medelis, negali sustiprinti organizmo. Pumpurai dėl blogo maitinimo neišsivysto arba nespėja subręsti ir tokie lieka žiemoti. Savaime suprantama, kad jie būva neatsparūs šalnoms ir šalčiams. Pavasarį tokio pumpuro viršutinės ląstelės būva nebegyvos. Menkai paliestas pumpurėlis subyra, pagrinde lieka mažutis augimo taškelis. Atrodo jis suvargęs, menkas, bet nenugąsdinąs akies. Ir iš tikrųjų jis duoda smulkius lapelius. Tik maža dalis tokių lapelių išsilaiko.

Sekdamas kriaušaičių iššalimą pastebėjau, kad apie 70% visų iššalusių kriaušaičių sirgo kriaušių